

СУЧАСНІ ФОРМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЩОДО ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ТЕМАТИКИ

Жирська Г. Я.

**Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка**

e-mail: gyrska@chem-bio.com.ua

В освітній практиці існують інші протиріччя. Пригадується факт: на сцені ведучі розповідають про жахливі моменти, що пережили ліквідатори аварії на ЧАЕС, читці читають зворушливі вірші, присвячені цим мужнім людям, лунають пісні, міняються слайди... А зала чомусь потрохи стає порожньою. Невже не хвилює сучасну молодь трагедія ХХ століття? Невже такі черстві і байдужі до проблем довкілля наші сучасники? Можливо про причини техногенної катастрофи потрібно більше говорити, бо загалом є кілька версій їх, але всі вони зводяться до одного – халатності працівників.

Сучасні зміни в суспільстві вимагають змін в освітній системі. Зараз не ефективні методи і форми роботи, що будуються на односторонній комунікації, оскільки не здатні на сучасному етапі внести якісні зміни і наповнити новим змістом навчально-виховний процес. Потрібні нові технології навчання і виховання, які на основі багатосторонньої комунікації повинні вчити самостійно розв'язувати складні проблеми, відмовляючись від звичної ролі спостерігача і споживача у навчально-виховному процесі. Вони мають забезпечувати переживання учасниками конкретного досвіду, його осмислення, рефлексію, застосування на практиці. В екологічному вихованні такі цілі можуть реалізуватися за інтерактивного навчання, використання засобів «глибинної екології», педагогіки емпатуерменту тощо.

Основою інтерактивного навчання є принцип багатосторонньої комунікації, яка характеризується відсутністю полярності та мінімальною сконцентрованою на точці зору вчителя. Воно дозволяє:

- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до її засвоєння і зробити цей процес більш доступним;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати,
- доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати;
- навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації і переживати їх;
- вчитись будувати конструктивні стосунки в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу;
- спільно знаходити шляхи розв'язання проблеми;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Форми та засоби екологічного виховання на засадах «глибинної екології» спрямовані на прояв особистої причетності до проблем довкілля, активацію емоційної сфери, особливо у ставленні до ушкоджених об'єктів природи, а також формування комплексу ціннісних і смислових мотивів екологічного змісту, що дозволяє систематизувати світоглядні установки учнів та залучати їх до активної природоохоронної діяльності [2]. У навчально-виховний процес школи доцільно широко впроваджувати такі форми екологічного виховання як еколого-психологічні тренінги, інтегрально-пошукові групові та рольові ігри, імітаційне моделювання, дискусії, диспути, проекти.

Еколого-психологічний тренінг спрямований на корекцію екологічної свідомості особистості, що досягання застосуванням тренінгових вправ на виявлення співпереживання й самоусвідомлення причетності до природи та актуалізації готовності до розв'язання екологічних проблем. Інтегрально-пошукові групові та рольові екологічні ігри основані на проектуванні соціального змісту екологічної діяльності, а їхня специфіка полягає в ототожненні людиною себе з іншими живими істотами або природними об'єктами. Це дає змогу учням вийти за межі їхнього нормального сприйняття проблеми й поставити себе на місце іншої живої істоти, щоб краще зрозуміти її почуття в даній ситуації. Активізує почуття імітаційне моделювання – прогнозування й демонстрування природних процесів або фрагментів екологічної реальності за допомогою створеної моделі через особистісну включеність у неї. Моделювання крізь призму особистісних ставлень і почуттів стимулює екоатрибутивну поведінку людини [3].

В екологічній освіті на засадах «глибинної екології» використовуються специфічні психолого-педагогічні методи екологічного виховання:

- методи активізації чуттєвого сприйняття (перцепції) або ототожнення об'єктів природи та явищ екологічної реальності: (метод екологічної ідентифікації, метод екологічної асоціації, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних експектацій);
- методи стимулювання емоційного сприйняття тобто суб'єктифікації екологічної дійсності: (метод екологічної емпатії, метод екологічної рефлексії, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної турботи, метод ритуалізації екологічної діяльності, метод страху) [1].

Наприклад, метод екологічних асоціацій полягає в педагогічній актуалізації асоціативних зв'язків між різними психічними образами у контексті порушеної перед учнями проблеми. Цей метод часто використовують для встановлення певної аналогії між будь-якими проявами природних об'єктів і відповідними соціальними проявами. Уявлення, що виникає при цьому, сприяє розвитку суб'єктивного ставлення учнів до феномена, що вивчається в екологічній освіті цінним є використання проектів, під яким розуміють конкретне творче завдання, індивідуальне або групове виконання якого зумовлює поетапний рух до прийнятої та усвідомленої мети. Екологічний проект формує не лише екологічну культуру та екологічну свідомість, а й екологічну поведінку, оскільки передбачає застосування теоретичних знань на практиці та реалізацію їх у конкретних результатах. Стосовно чорнобильської проблематики актуальними можуть бути теми проектів «Причини та наслідки аварії на ЧАЕС», «Долі ліквідаторів та переселенців з чорнобильської зони», «Життя у зоні ЧАЕС за 30 років після екологічного лиха», «Перспективи сучасного захисту ушкодженого реактора», «Шляхи запобігання аварій на ядерних реакторах» тощо). Діяльність над проектом є різновидом самостійної роботи, що передбачає самоорганізацію й самокерування особистості щодо вивчення і моделювання перспектив реалізації певних ситуацій інформаційного, соціально-значимого, творчого та дослідницького характеру. Форми представлення результатів проекту відображатимуть творчість виконавців: фотоколаж, буклет, плакат, презентація, відео-фрагмент, модель тощо.

Отже, використання специфічних форм і методів екологічного виховання зменшує тривалість спілкування вчителя зі школярами і надає можливість їм частіше спілкуватися між собою, обмінюватися інформацією, виявляти своє ставлення до проблеми, ділитися

переживаннями і вправлятись у різних способах міжособистісної взаємодії. В результаті такої діяльності виявляється позитивний вплив на емоційний стан учнів, що сприяє закладанню основ для подальшого конструювання навчально-виховного процесу. На емоційну основу накладається раціональне відображення дійсності, тобто, відбувається саморефлексія та саморегуляція особистості.

Література:

1. Жирська Г.Я. Формування в учнів ціннісного ставлення до природи як компонента екологічної культури / Г.Я. Жирська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. – 2014. – №2. - С. 74-81.
2. Колесник М.О. Екологічне виховання учнів на засадах «глибинної екології» / М.О. Колесник, В.В. Грубінко // Методичні рекомендації для студентів педагогічних навчальних закладів та вчителів. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2002. – 52 с.
3. Колесник М.О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів / М.О. Колесник // Екологічний вісник. – 2006. – №3. – С. 15–19.